

وزارت علوم، تحقیقات و فن آوری
دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم

دانشکده علوم و فنون قرآن تهران

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته علوم قرآنی

موضوع:

تحلیل و بررسی افزوده های تفسیری در ترجمه های معاصر

اجزاء ۲۷ و ۲۸ قرآن کریم

استاد راهنما:

دکتر مجید معارف

استاد مشاور:

حجت الاسلام دکتر علی غضنفری

نگارنده:

سید حسین سیدی مفرد

دیماه / ۱۳۹۰

کلیه ی حقوق مادی و معنوی این پایان نامه متعلق به دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم دانشکده علوم و فنون قرآن تهران می باشد. چاپ پایان نامه و استخراج مقاله از آن، باید به نام دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم، دانشکده علوم و فنون قرآن تهران و با تأیید استاد راهنما و با مجوز معاونت پژوهشی دانشگاه باشد.

تقدیم

به: پیشگاه ذات احدیت که هستی از او سرچشمه گرفته است.

و به: پیشگاه پیامبر رحمت حضرت محمد مصطفی (صلی الله علیه و آله) که وجودش واسطه نزول وحی الهی بود.

و به: پیشگاه اهل بیت عصمت و طهارت (علیهم السلام) که میراث دار تعالیم قرآن و پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) هستند.

و به: همه ی پیروان مکتب قرآن و اهل بیت (علیهم السلام)

« اللهم وفّقنا لما تحب و ترضى »

تقدیر و تشکر

برخود لازم می دانم به مصداق حدیث شریف نبوی « من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق » مراتب تشکر و قدردانی خود را از همه ی اساتید و بزرگوارانی که در امر یادگیری علم و دانش مرا یاری نمودند ابراز نمایم؛ بویژه از استاد محترم جناب آقای دکتر مجید معارف که این تحقیق تحت نظارت و راهنمایی ایشان انجام شد و ایشان با وجود مشغله ی کاری، همواره با سعه ی صدر، وقت خود را به بررسی درباره ی آن اختصاص دادند و در نهایت صبر و حوصله، مرا در انجام این طرح یاری رساندند. همچنین از استاد گرامی دیگر حجت الاسلام دکتر علی غضنفری که با متانت، بخش های این تحقیق را بررسی نمودند و از نظرات و تذکرات ایشان بهره مند شدم، نهایت تشکر را دارم.

همچنان خود را از قدردانی و بزرگداشت پدر و مادر عزیزم که در طول تحصیل بهترین مشوق و راهنمایی دلسوز برای من بودند ناتوان می یابم. و با نهایت سپاس و تشکر از همسر گرانقدرم که صبورانه در سختی ها، همکار اینجانب در این پایان نامه بودند.

چکیده:

با توجه به آنکه ترجمه ی قرآن، مخالفان مشهور و زیادی داشته است، اما بر حسب نیاز و بخاطر ابلاغ پیام الهی به ملل مختلف و بر اساس قاعده ی اصولی «الضرورت تبيح المحظورات» قرآن به زبان های مختلف ترجمه شده است. سبک بیانی قرآن به گونه ای است که ارائه ی معانی و مفاهیم ژرف آن جز با افزودن عبارت های تفسیری مقدور نیست؛ و چاره ای از اعمال تغییرات دیگر وجود ندارد. از این رو با همه ی تلاشی که نویسندگان و مترجمان نموده اند، باز هم پاسخگوی خوانندگان نیست. دلیل این امر

وجود آیات مجمل در قرآن کریم است. آیات مجمل آیاتی است که دلالتشان روشن نمی باشد و فهم معنای آنها نیازمند تفسیر است. با توجه به حساسیت موضوع در پیوند با کلام الهی، بررسی این افزوده ها در انتقال مفهوم آیات قرآن کریم ضروری است. اینجاست که نیاز به تحلیل و تطبیق عبارات و جملات افزوده در این ترجمه ها و سنجش میزان انطباق آنها با آراء مشهور، احساس گردید.

در این زمینه، ابتدا آیاتی که مترجمان در ترجمه ی این آیات از افزوده هایی استفاده نموده بودند، استخراج شد، سپس صرفاً ترجمه ی مترجمانی ذکر شده که افزوده ی مؤثر و کلیدی برای فهم بهتر آیه داشتند. بعد از استخراج این ترجمه ها، مراجعه به نظرات مفسران که بر اساس مفهوم آیه از حیث آیات الأحکامی و یا مباحث ادبی و لغوی و یا مباحث کلامی انتخاب می گردید، انجام شده است. از طرف نگارنده این رساله، تحلیل و بررسی انجام شده است؛ که آیا، افزوده ی ذکر شده از طرف مترجم، پشتوانه ی تفسیری دارد یا خیر؟ و آیا ذکر این افزوده برای فهم آیه ی مورد بحث، لازم بوده یا اینکه آن افزوده زائد و بدون کارایی است.

این پژوهش، به بررسی افزوده های مؤثر هفت ترجمه ی معاصر قرآن به زبان فارسی در ترجمه اجزاء ۲۷ و ۲۸، که از میان ترجمه های دیگر انتخاب شده است؛ یعنی ترجمه های « الهی قمشه ای، خرمشاهی، صفارزاده، فولادوند، گرمارودی، مشکینی و مکارم »، پرداخته است و نیاز یا عدم نیاز، ضرورت یا عدم ضرورت این افزوده ها و همچنین منابع و مأخذ مورد استفاده شده از طرف مترجمان فوق الذکر در ترجمه این اجزاء، توسط نگارنده این رساله مورد بررسی قرار گرفته است.

مراجعه به آراء مشهور مفسران شیعه و سنی، و کتب معتبر روایی و لغوی مبنای این پژوهش بوده و با اظهار نظر و تحلیل نگارنده، در پایان بررسی هر آیه همراه می باشد.

کلید واژه ها:

تحلیل و بررسی تطبیقی، ترجمه قرآن، ترجمه های معاصر، جملات افزوده، تفاسیر معاصر.

فهرست مطالب

	عنوان	شماره صفحه
۱	مقدمه
	کلیات تحقیق	
۳	
۴	بیان و تعریف مسأله
۴	پیشینه علمی
۵	سؤال های اصلی تحقیق
۵	فرضیه های تحقیق
۶	هدف و ضرورت
۶	فواید علمی و کاربردی
۶	روش تحقیق
	فصل اول : معرفی اجمالی ترجمه ها	
۷	
۱۰	ترجمه الهی قمشه ای

۱۰	ترجمه خرماهای
۱۱	ترجمه صفارزاده
۱۱	ترجمه فولادوند
۱۱	ترجمه گرمارودی
۱۲	ترجمه مشکینی
۱۲	ترجمه مکارم

فصل دوم: بررسی افزوده های مؤثر ترجمه ها

۱۳

محتوای سوره الذاریات

۱۴

۱۵	تحلیل و بررسی آیه ۳۱ الذاریات
۱۶	تحلیل و بررسی آیه ۳۲ الذاریات
۱۶	تحلیل و بررسی آیه ۳۳ الذاریات
۱۷	تحلیل و بررسی آیه ۳۵ الذاریات
۱۸	تحلیل و بررسی آیه ۳۸ الذاریات
۱۹	تحلیل و بررسی آیه ۴۰ الذاریات
۲۰	تحلیل و بررسی آیه ۴۱ الذاریات
۲۱	تحلیل و بررسی آیه ۴۳ الذاریات

٢٢	تحليل و بررسی آیه ٤٦ الذاریات
٢٣	تحليل و بررسی آیه ٤٧ الذاریات
٢٤	تحليل و بررسی آیه ٤٩ الذاریات
٢٥	تحليل و بررسی آیه ٥٦ الذاریات

٢٦	تحليل و بررسی آیه ٥٨ الذاریات
----	-------	-------------------------------

.....	محتوای سوره الطور
-------	-------	-------------------

٢٧

٢٨	تحليل و بررسی آیه ١ الطور
٢٩	تحليل و بررسی آیه ٢ الطور
٢٩	تحليل و بررسی آیه ٤ الطور
٣٠	تحليل و بررسی آیه ٦ الطور
٣١	تحليل و بررسی آیه ١٦ الطور
٣٢	تحليل و بررسی آیه ٢٠ الطور
٣٣	تحليل و بررسی آیه ٢١ الطور
٣٤	تحليل و بررسی آیه ٢٥ الطور
٣٥	تحليل و بررسی آیه ٢٦ الطور
٣٥	تحليل و بررسی آیه ٢٩ الطور
٣٦	تحليل و بررسی آیه ٣٠ الطور
٣٧	تحليل و بررسی آیه ٣٣ الطور

٣٧	تحليل و بررسی آیه ٣٧ الطور
٣٨	تحليل و بررسی آیه ٣٩ الطور
٣٩	تحليل و بررسی آیه ٤٥ الطور
٣٩	تحليل و بررسی آیه ٤٧ الطور
٤١	تحليل و بررسی آیه ٤٨ الطور
	محتوای سوره النجم
		٤٢
٤٣	تحليل و بررسی آیه ١ النجم
٤٥	تحليل و بررسی آیه ٢ النجم
٤٥	تحليل و بررسی آیه ٥ النجم
٤٧	تحليل و بررسی آیه ٦ النجم
٤٨	تحليل و بررسی آیه ٧ النجم
٤٩	تحليل و بررسی آیه ١١ النجم
٥٠	تحليل و بررسی آیه ١٣ النجم
٥٠	تحليل و بررسی آیه ١٤ النجم
٥١	تحليل و بررسی آیه ١٩ النجم
٥٢	تحليل و بررسی آیه ٢٠ النجم
٥٢	تحليل و بررسی آیه ٢٦ النجم
٥٣	تحليل و بررسی آیه ٣٢ النجم

۵۵	تحليل و بررسی آیه ۳۳ النجم
۵۵	تحليل و بررسی آیه ۳۴ النجم
۵۶	تحليل و بررسی آیه ۳۵ النجم
۵۶	تحليل و بررسی آیه ۴۳ النجم
۵۷	تحليل و بررسی آیه ۴۹ النجم
۵۸	تحليل و بررسی آیه ۵۳ النجم
۵۹	تحليل و بررسی آیه ۶۲ النجم
.....	محتوای سوره القمر
		۶۰
۶۱	تحليل و بررسی آیه ۱ القمر
۶۲	تحليل و بررسی آیه ۵ القمر
۶۳	تحليل و بررسی آیه ۶ القمر
۶۳	تحليل و بررسی آیه ۹ القمر
۶۴	تحليل و بررسی آیه ۱۶ القمر
۶۵	تحليل و بررسی آیه ۲۷ القمر
۶۶	تحليل و بررسی آیه ۲۸ القمر
۶۶	تحليل و بررسی آیه ۳۱ القمر
۶۸	تحليل و بررسی آیه ۳۵ القمر
۶۸	تحليل و بررسی آیه ۳۸ القمر

٦٨	تحليل و بررسی آیه ٤٥ القمر
٦٩	تحليل و بررسی آیه ٥٠ القمر
٧٠	تحليل و بررسی آیه ٥٢ القمر
٧١	محتوای سوره الرحمن
٧٢	تحليل و بررسی آیه ١ الرحمن
٧٤	تحليل و بررسی آیه ٢ الرحمن
٧٥	تحليل و بررسی آیه ٤ الرحمن
٧٦	تحليل و بررسی آیه ٧ الرحمن
٧٧	تحليل و بررسی آیه ١٤ الرحمن
٧٧	تحليل و بررسی آیه ١٧ الرحمن
٧٨	تحليل و بررسی آیه ١٩ الرحمن
٨٠	تحليل و بررسی آیه ٢٠ الرحمن
٨١	تحليل و بررسی آیه ٣٣ الرحمن
٨٢	تحليل و بررسی آیه ٣٧ الرحمن
٨٣	تحليل و بررسی آیه ٣٩ الرحمن
٨٤	تحليل و بررسی آیه ٥٠ الرحمن
٨٤	تحليل و بررسی آیه ٥٢ الرحمن
.....	محتوای سوره الواقعة

٨٦	تحليل و بررسی آیه ٣ الواقعة
٨٧	تحليل و بررسی آیه ١٠ الواقعة
٨٧	تحليل و بررسی آیه ١٤ الواقعة
٨٨	تحليل و بررسی آیه ١٥ الواقعة
٨٩	تحليل و بررسی آیه ١٧ الواقعة
٨٩	تحليل و بررسی آیه ٢٦ الواقعة
٨٩	تحليل و بررسی آیه ٢٩ الواقعة
٩٠	تحليل و بررسی آیه ٣٤ الواقعة
٩١	تحليل و بررسی آیه ٣٥ الواقعة
٩٢	تحليل و بررسی آیه ٣٧ الواقعة
٩٢	تحليل و بررسی آیه ٣٩ الواقعة
٩٣	تحليل و بررسی آیه ٤٦ الواقعة
٩٤	تحليل و بررسی آیه ٥١ الواقعة
٩٤	تحليل و بررسی آیه ٥٧ الواقعة
٩٥	تحليل و بررسی آیه ٥٩ الواقعة
٩٥	تحليل و بررسی آیه ٦١ الواقعة
٩٦	تحليل و بررسی آیه ٦٥ الواقعة
٩٧	تحليل و بررسی آیه ٧٣ الواقعة

٩٨	تحليل و بررسی آیه ٧٥ الواقعه
٩٩	تحليل و بررسی آیه ٧٩ الواقعه
١٠٠	تحليل و بررسی آیه ٨٠ الواقعه
١٠١	تحليل و بررسی آیه ٨٤ الواقعه
١٠١	تحليل و بررسی آیه ٨٥ الواقعه
١٠٢	تحليل و بررسی آیه ٩٦ الواقعه
.....	محتوای سوره الحديد
		١٠٣
١٠٤	تحليل و بررسی آیه ٢ الحديد
١٠٤	تحليل و بررسی آیه ٣ الحديد
١٠٥	تحليل و بررسی آیه ٤ الحديد
١٠٧	تحليل و بررسی آیه ٦ الحديد
١٠٨	تحليل و بررسی آیه ٨ الحديد
١١٠	تحليل و بررسی آیه ١٠ الحديد
١١١	تحليل و بررسی آیه ١١ الحديد
١١٢	تحليل و بررسی آیه ١٦ الحديد
١١٢	تحليل و بررسی آیه ١٧ الحديد
١١٤	تحليل و بررسی آیه ١٩ الحديد
١١٥	تحليل و بررسی آیه ٢٢ الحديد
١١٦	تحليل و بررسی آیه ٢٥ الحديد

۱۱۸	تحليل و بررسی آیه ۲۷ الحديد
۱۲۰	تحليل و بررسی آیه ۲۸ الحديد
۱۲۱	تحليل و بررسی آیه ۲۹ الحديد
.....	محتوای سوره المجادله
		۱۲۳
۱۲۳	تحليل و بررسی آیه ۱ المجادله
۱۲۵	تحليل و بررسی آیه ۲ المجادله
۱۲۷	تحليل و بررسی آیه ۸ المجادله
۱۲۸	تحليل و بررسی آیه ۱۰ المجادله
۱۲۹	تحليل و بررسی آیه ۱۱ المجادله
۱۳۰	تحليل و بررسی آیه ۱۲ المجادله
۱۳۱	تحليل و بررسی آیه ۱۳ المجادله
۱۳۲	تحليل و بررسی آیه ۱۴ المجادله
۱۳۳	تحليل و بررسی آیه ۱۹ المجادله
۱۳۴	محتوای سوره الحشر
۱۳۵	تحليل و بررسی آیه ۲ الحشر
۱۳۷	تحليل و بررسی آیه ۵ الحشر
۱۳۸	تحليل و بررسی آیه ۶ الحشر
۱۴۰	تحليل و بررسی آیه ۷ الحشر
۱۴۱	تحليل و بررسی آیه ۱۰ الحشر

۱۴۲	تحليل و بررسی آیه ۱۱ الحشر
۱۴۳	تحليل و بررسی آیه ۱۴ الحشر
۱۴۴	تحليل و بررسی آیه ۱۵ الحشر
۱۴۶	تحليل و بررسی آیه ۱۶ الحشر
۱۴۶	تحليل و بررسی آیه ۲۲ الحشر
۱۴۷	تحليل و بررسی آیه ۲۳ الحشر
.....	محتوای سوره الممتحنه
		۱۴۹
۱۴۹	تحليل و بررسی آیه ۳ الممتحنه
۱۵۰	تحليل و بررسی آیه ۴ الممتحنه
۱۵۲	تحليل و بررسی آیه ۵ الممتحنه
۱۵۲	تحليل و بررسی آیه ۶ الممتحنه
۱۵۳	تحليل و بررسی آیه ۷ الممتحنه
۱۵۴	تحليل و بررسی آیه ۱۰ الممتحنه
۱۵۵	تحليل و بررسی آیه ۱۲ الممتحنه
۱۵۶	تحليل و بررسی آیه ۱۳ الممتحنه
۱۵۸	محتوای سوره الصف
۱۵۹	تحليل و بررسی آیه ۱ الصف
۱۶۰	تحليل و بررسی آیه ۲ الصف

١٦١	تحليل و بررسی آیه ٣ الصف
١٦١	تحليل و بررسی آیه ٥ الصف
١٦٢	تحليل و بررسی آیه ٧ الصف
١٦٢	تحليل و بررسی آیه ٨ الصف
١٦٣	تحليل و بررسی آیه ١١ الصف
١٦٤	تحليل و بررسی آیه ١٣ الصف
١٦٥	محتوای سوره الجمعه
١٦٥	تحليل و بررسی آیه ٢ الجمعه
١٦٦	تحليل و بررسی آیه ٣ الجمعه
١٦٧	تحليل و بررسی آیه ٤ الجمعه
١٦٨	تحليل و بررسی آیه ٥ الجمعه
١٦٩	تحليل و بررسی آیه ٦ الجمعه
١٧٠	تحليل و بررسی آیه ٧ الجمعه
١٧١	تحليل و بررسی آیه ١٠ الجمعه
١٧٢	تحليل و بررسی آیه ١١ الجمعه
.....	محتوای سوره المنافقين
		١٧٣
١٧٣	تحليل و بررسی آیه ٣ المنافقين
١٧٤	تحليل و بررسی آیه ٤ المنافقين

۱۷۶	تحلیل و بررسی آیه ۵ المنافقین
۱۷۷	تحلیل و بررسی آیه ۱۷ المنافقین
۱۷۸	تحلیل و بررسی آیه ۸ المنافقین
.....	محتوای سوره التغابن
		۱۷۹
۱۸۰	تحلیل و بررسی آیه ۲ التغابن
۱۸۰	تحلیل و بررسی آیه ۳ التغابن
۱۸۱	تحلیل و بررسی آیه ۴ التغابن
۱۸۲	تحلیل و بررسی آیه ۵ التغابن
۱۸۲	تحلیل و بررسی آیه ۶ التغابن
۱۸۳	تحلیل و بررسی آیه ۸ التغابن
۱۸۴	تحلیل و بررسی آیه ۹ التغابن
۱۸۵	تحلیل و بررسی آیه ۱۱ التغابن
۱۸۶	تحلیل و بررسی آیه ۱۳ التغابن
۱۸۷	تحلیل و بررسی آیه ۱۴ التغابن
۱۸۸	تحلیل و بررسی آیه ۱۵ التغابن
۱۸۹	تحلیل و بررسی آیه ۱۷ التغابن
۱۹۰	محتوای سوره الطلاق
۱۹۰	تحلیل و بررسی آیه ۱ الطلاق

۱۹۲	تحليل و بررسی آیه ۲ الطلاق
۱۹۳	تحليل و بررسی آیه ۴ الطلاق
۱۹۵	تحليل و بررسی آیه ۶ الطلاق
۱۹۶	تحليل و بررسی آیه ۷ الطلاق
۱۹۶	تحليل و بررسی آیه ۱۰ الطلاق
۱۹۷	تحليل و بررسی آیه ۱۲ الطلاق
.....	محتوای سوره التحريم
		۱۹۸
۱۹۹	تحليل و بررسی آیه ۱ التحريم
۲۰۱	تحليل و بررسی آیه ۲ التحريم
۲۰۲	تحليل و بررسی آیه ۳ التحريم
۲۰۴	تحليل و بررسی آیه ۴ التحريم
۲۰۵	تحليل و بررسی آیه ۵ التحريم
۲۰۶	تحليل و بررسی آیه ۶ التحريم
۲۰۷	تحليل و بررسی آیه ۷ التحريم
۲۰۸	تحليل و بررسی آیه ۸ التحريم
۲۱۰	تحليل و بررسی آیه ۱۱ التحريم
۲۱۱	تحليل و بررسی آیه ۱۲ التحريم
۲۱۲	نتیجه ی تحقیق

تعداد افزوده های تفسیری مؤثر در هر سوره از جزءهای ۲۷ و ۲۸ ۲۱۳

تعداد افزوده های مؤثر هر یک از مترجمان در دو جز ۲۷ و ۲۸ ۲۱۳

منابع و مآخذ

..... ۲۱۴

..... ۲۱۹ **چکیده عربی**

..... ۲۲۰ **چکیده انگلیسی**

مقدمه :

سپاس خداوندی را که سخنوران از ستودن او عاجزند، و حسابگران از شمارش نعمت‌های او ناتوان، و تلاشگران از ادای حق او درمانده‌اند. خدایی که افکار ژرف اندیش، ذات او را درک نمی‌کنند و دست غواصان دریای علوم به او نخواهد رسید.

قرآن کریم که تمام آیات روشنگرش، اعجاز الهی است قطعاً نمی‌تواند در قالب ترجمه ای بشری قرار گیرد، از این رو ترجمه قرآن را نمی‌توان با قرآن یکی دانست. چنانکه بیشتر مترجمان نیز مدعی شده‌اند که نه می‌توان لطافت و قوت عربی آن را حفظ کرد و نه مفاهیم و رموزش را منتقل کرد؛ به همین دلیل کوشیده‌اند تا حدّ امکان، مفاهیم پر ارزش این کتاب مقدّس را برای طالبان فضیلت و حقیقت فارسی زبان، تبیین نمایند. در این راستا، برخی از مترجمان قرآن کریم، برای تبیین بهتر مراد خداوند ناچار به ارائه ی افزوده هایی شده‌اند که اغلب با استناد به تفاسیر و یا کتب سبب نزول و... صورت پذیرفته است و هدف ایشان، راهنمایی خواننده برای درک بهتر از منظور و غرض خداوند است.

در این رساله به تحلیل و بررسی تطبیقی افزوده های تفسیری هفت ترجمه معاصر از قرآن کریم (الهی قمشه ای، خرمشاهی، صفارزاده، فولادوند، گرمارودی، مکارم و مشکینی) در ترجمه آیات جزء ۲۷ و ۲۸، از لحاظ ضرورت بیان آنها و موافقت و یا عدم موافقتشان با آرای مفسران و اهل لغت پرداخته شده است.